

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВОГО МЕХАНІЗМУ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Розглянуто стан, проблеми і перспективи розвитку лізингу в Україні у контексті вітчизняного законодавства, практики і зарубіжного досвіду. Узагальнено основні напрямки розвитку лізингових відносин. Запропоновано окремі складові механізми активізації лізингової діяльності у національній економіці.

Ключові слова: лізинг, лізингова діяльність, функції лізингу, капітальні інвестиції, суб'єкти лізингу, регулятивні норми.

На сучасному етапі трансформації економіки України вітчизняні підприємства з невисоким рівнем інвестиційної привабливості відчувають гострий дефіцит власних джерел для необхідного оновлення й формування інноваційно-технологічних засобів, труднощі в отриманні інвестиційно-кредитних коштів. Фінансово-економічна криза спричинила погіршення доступу вітчизняних суб'єктів господарювання до кредитних ресурсів, які виступають основним джерелом фінансування лізингових операцій.

Попри те, лізингові операції і надалі вважаються однією із найбільш реальних форм нагромадження основного капіталу і відтворювального процесу виробничо-економічного потенціалу підприємств вітчизняної економіки. Нагромадження в такий спосіб капітальних активів формує економічне володіння додатковою продуктивною силою основного капіталу підприємства, формуючи базисну основу потенціалу його стабільного функціонування і передумови економічного зростання. Загалом науковцями аргументується, що «лізинг є тим інструментом, який дозволить покрити дефіцит інвестиційних ресурсів в основні фонди підприємств» [1, с. 184], «інвестиційним інструментом швидкого та ефективного оновлення техніки і технології підприємств різних галузей економіки» [2, с. 51].

Метою статті є розкриття позитивних надбань зарубіжного досвіду й окремих проблемних аспектів вітчизняної практики з метою формулювання комплексу заходів для підвищення ефективності функціонування ринку лізингових послуг в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій у сфері лізингу дозволяє зробити висновок, що більшість науковців дотримується позицій про ефективність таких операцій і доцільність їх об'ємнішого впровадження у господарську практику України. Так О. А. Горбатенко обґрунтовує недостатню дослідженість «проблем розвитку лізингових відносин в Україні» [3]. Н. І. Подольчак акцентує на недостатності «теоретичних напрацювань щодо функціонального аспекту лізингу», вказуючи на окремі аспекти нерозробленості засадних принципів і «закономірностей реалізації лізингової діяльності, організаційно-економічного статусу потенційних лізингодавців на ринку лізингу» [4, с. 1].

Подібної позиції щодо невисокого рівня наукової обґрунтованості цієї сфери економічних знань

дотримується І. В. Хмелева, стверджуючи, що «теоретичні питання обґрунтування лізингу як ефективної форми нагромадження капіталу в умовах міжсистемної трансформації економіки, особливості формування інституціональних складових розвитку лізингу не знайшли достатнього відображення в наукових роботах» [5, с. 204].

В. І. Терехов і О. В. Терехова роблять висновок, що «трансформаційні процеси, які відбуваються в економіці України, потребують подальшого розкриття та поглиблення економічного змісту і суті лізингу, його функцій в ринковій економіці» [6, с. 112]. Н. Лісовська зазначає, що на «сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення сутності державного регулювання лізингової діяльності» [7, с. 93].

Вітчизняними законодавчими нормативними документами лізинг розкривається як підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виняткове користування на визначений строк лізингоодержувачеві майно, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингових платежів [8]. Відмінності у законодавчій базі різних країн, податкових системах, особливості структури і відносин у рамках національних економічних систем впливають на погляд економічного змісту лізингу.

Загалом у теорії і практиці розуміння лізингу базується на відокремленні суб'єкта власника та користувача майна (власність лізингодавця і функція капіталу лізингоотримувача). З такої позиції лізингові операції переважно розглядають через призму довгострокової оренди (договір оренди) машин, устаткування, обладнання тощо, які придбані орендодавцем для орендаря з метою їх виробничого використання при збереженні права власності на них орендодавцем на весь термін дії договору.

Із суто теоретичних розглядів лізинг за своїм функціональним спрямуванням виконує фінансово-інвестиційну функцію (отримання лізингоодержувачем виробничого об'єкта без попередньої мобілізації джерел придбання). З огляду на проблеми у джерелах фінансування (власних, позикових, залучених), робиться висновок, що для вітчизняних підприємств «лізинг

може стати ефективним джерелом оновлення основних засобів, перспективним напрямом нарощування обсягів виробничого потенціалу та дієвим інструментом збуту власної продукції» [4, с. 1].

Вважається, що лізинг як економічно ефективна форма кредитування капітальних активів, створює додаткові стимули для нагромадження фінансових ресурсів, прискорюючи в такий спосіб процес трансформації капіталу з позикового у функціональний. Саме тому «проблема лізингового нагромадження та формування сприятливого інституційного середовища для його розвитку набуває важливого теоретичного та практичного значення» [5, с. 204].

За статистично-аналітичними даними у країнах з розвинутою економікою лізинг як інструмент інвестування капіталовкладень за обсягом інвестицій поступається лише банківському кредитуванню: «в розвинутих країнах понад 30% інвестицій здійснюється через механізм лізингу, в Україні цей показник становить 1,2%» [9, с. 60]. Основними проблемами гальмування розвитку лізингової діяльності в Україні вважаються: недостатня сформованість загальнодержавної політики перспектив розвитку лізингового кредиту; надмірно обтяжлива система оподаткування лізингових операцій; невисока конкурентність товарів вітчизняного виробництва та ін.

Попри наведене, слід зазначити, що сучасна стагнація і рецесія глобального економічного середовища вплинула на скорочення лізингових угод й у розвинутих економіках (напр., дані Американської Асоціації лізингу обладнання та фінансів – Equipment Leasing and Finance Association (ELFA) чи Європейської асоціації лізингу [10]. Проте, як засвідчує аналіз статистичних даних щодо міжнародного лізингу, обсяги угод у тих країнах, де була державна підтримка таких операцій, скорочуються порівняно меншою мірою.

Безперечно, що за умов вироблення достатньо сприятливих державних регулятивних норм лізингової діяльності та реалізації державної програми активізації національної економіки, такі методи фінансування виробничо-технологічного й інноваційного потенціалу підприємницьких структур реального сектору економіки можуть прискорити процеси оновлення їх матеріально-технічної бази. При цьому у багатьох тематичних публікаціях обґрунтовано наголошується, що «ефективне проведення лізингової діяльності повинно бути обов'язковим елементом державної програми розвитку лізингу» [1, с. 186]. Аргументовано доводиться, що «головним стимулом для розвитку лізингового кредиту є існування в країні стабільного правового поля та сприятливого податкового середовища, які дозволяють мінімізувати ризики інвесторів» [3].

Незважаючи на достатню обґрунтованість лізингу у теоретико-методичному форматі, в умовах української

практики існує низка проблемних аспектів, які унеможливають таку однозначну позицію щодо лізингу. Лізингові платежі відносяться на валові витрати підприємства, створюючи в такий спосіб «обґрунтованість» зростання вартості продукції, робіт і послуг, оскільки джерелом цих платежів виступає (прямо чи опосередковано) вартість реалізації. Саме цей аспект (витрати (транзакційні), а не формування джерел з прибутку) є важливим для українського соціально-економічного середовища.

Важливе значення стосовно лізингових операцій мають строки амортизування необоротних активів, отриманих у такий спосіб. Строки кредитування банками лізингодавців (лізингових компаній) зазвичай коротші, аніж передбачені податковим законодавством строки амортизації, що заздалегідь встановлює можливість виникнення ризику несплати лізингового платежу лізингоотримувачем за рахунок цільового фінансування. Додаткове спрямування оборотних коштів підприємства на такі цілі негативно позначається на процесах операційної діяльності.

На загальному фоні падіння платоспроможності підприємств, скорочення вітчизняних і міжнародних інвестиційно-інноваційних проектів, на скорочення обсягів лізингової діяльності в українській економіці впливають достатньо високі платежі за лізинговими операціями, а також значний розмір (близько 20 %) авансових платежів та недостатність розвиненого вторинного ринку технологічно-виробничого обладнання у переважній більшості галузей економіки.

До найбільш проблемних складових розвитку лізингу в українській практиці, крім інших об'єктивних факторів, зазвичай відносять несформованість на загальнодержавному рівні політики перспектив розвитку лізингового кредиту, систему оподаткування лізингових операцій і недостатню державну підтримку цього виду діяльності. Тобто «регулювання державою лізингової діяльності виступає одним із найбільш важливих факторів розвитку та укорінення «правильного» лізингу на ринку фінансових послуг» [7, с. 93].

Комплексна оцінка й аналіз складових впливу державних регулятивних норм і заходів на ефективність лізингової діяльності на загальноекономічні процеси (зростання ВВП, наповнюваність бюджету, конкурентоспроможність вітчизняної продукції тощо) повинні, очевидно, вважатися базовою умовою подальших досліджень у цій предметній сфері. Для активізації лізингової діяльності необхідним є внесення у податкове законодавство спеціальних норм прискореної амортизації на об'єкти лізингу та інвестиційних пільг при оподаткуванні прибутку. Законодавчими нормами необхідно й передбачити поглиблену спеціалізацію лізингових компаній.

Список літератури

1. Бадзим, О. С. Удосконалення функціонування ринку лізингових послуг / О. С. Бадзим, А. Р. Древуш // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – №9(111). – С. 182-190.
2. Данілова Л. І. Особливості фінансового лізингу як інвестиційного інструменту в Україні / Л. І. Данілова, Л. Д. Бурак, М. В. Бутова, О. В. Мельник, Н. П. Сиволапенко // *Фінанси, облік і аудит*. – 2010. – №15. – С. 50-60.
3. Горбатенко О. А. Проблеми та перспективи лізингових відносин в Україні / О. А. Горбатенко // *Економічний вісник університету*. – 2011. – № 17 (2).
4. Подольчак Н. І. Економічне оцінювання та розвиток лізингової діяльності машинобудівного підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08. 00. 04 – економіка та управління підприємствами / Н. І. Подольчак. – Національний університет «Львівська політехніка», 2009. – 24с.
5. Хмелева І. В. Інституційні умови здійснення лізингового нагромадження в системі трансформаційної економіки / І. В. Хмелева // *Научные труды ДОННТУ. Серия: экономическая*. – 2004. – Вып. 69. – С. 204-210.

-
6. Терехов В. І. Вдосконалення механізму впровадження лізингу в господарську діяльність країни / В. І. Терехов, О. В. Терехова // Вчені записки Університету економіки і права «КРОК». – 2009. – Вип. 18. – С. 112-123.
  7. Лісовська Н. Фінансово-економічна сутність лізингової діяльності / Н. Лісовська // Вісник КНТЕУ. – 2010. – №1. – С. 92-101.
  8. Закон України «Про лізинг» від 16. 12. 1997р. №723/97 – ВР (із змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=723%2F97-%E2%FO>.
  9. Ладюк О. Д. Розвиток лізингу в Україні: переваги та недоліки / О. Д. Ладюк // Финансы, учет, банки. – 2008. – Вип. 14. – С. 59-66.
  10. Офіційний сайт Європейської асоціації лізингу (Leaseurope) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.leaseurope.org>.
  11. Офіційний сайт Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.leasing.org.ua>.

РЕЗЮМЕ

Яремко Ігорь

Тенденции развития лизингового механизма: отечественная практика и зарубежный опыт

Рассмотрено состояние, проблемы и перспективы развития лизинга в Украине в контексте отечественного законодательства, практики и зарубежного опыта. Обобщены основные направления развития лизинговых отношений. Предложены отдельные составляющие механизма активизации лизинговой деятельности в национальной экономике.

RESUME

Yaremko Igor

Development trends of the leasing mechanism: local practices and foreign experience

The state, problems and prospects of leasing in Ukraine in the context of national law, practice and international experience are considered. The main lines of leasing are summarised. A separate component of activation mechanism of leasing activity in the national economy is proposed.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2013 р.